

6/19

בית משפט השלום בקריות

ת"א 8865-08-08 נ' המועצה הדתית

בפני כב' השופטת פנינה לוקיץ'

תובעים

1. [Redacted]

2. [Redacted]

דיגב זלו האגראן
נגד

נתבעת

המועצה הדתית

דיגב זלו טן

פסק דין

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13
- 14
- 15
- 16
- 17
- 18
- 19
- 20
- 21
- 22
- 23
- 24
- 25
- 26
- 27

הפרשה שבבסיס תביעה זו הינה תולדה של פרשה אחרת שנדונה והוכרעה בת.א. (חיפה) 6125/05 שמעילוב נ' המועצה הדתית עכו (27.11.08) ע"י כב' השופטת דגן (להלן: "פרשת שמעילוב"). שתי הפרשות נוגעות להיעלמות קברים של ילדים רכים בבית העלמין הישן בעכו, כל פרשה ונסיבותיה.

בפתח הדברים אני חשה צורך להתנצל מעומק לבי על העיכוב במתן פסק הדין אשר נבע מסיבות שונות שאין המקום לפרטן, עיכוב אשר אני מניחה שלא הקל על סבלם הרב של התובעים ועימם הסליחה. תקוותי כי כעת, משניתן פסק הדין, יוכלו למצוא מזור, ולו חלקי לכאבם.

1. התובעים שבפני הינם בעל ואישה אשר לפני למעלה מ-40 שנה, שכלו שניים מילדיהם. בנם שלמה תורגימן ז"ל נפטר ביום 30.10.69, כשהוא בן כשנה ונקבר בבית העלמין הישן בעכו בחלקה א/א שורה ב' מספר 12 ואילו בתם סיגלית תורגימן ז"ל נפטרה ביום 11.6.70 בעת היוולדה ונקברה אף היא בבית העלמין הישן בעכו.

נסיבות טרגיות אלו בצירוף העובדה כי בשנת 2005 התברר לתובעים כי לא ניתן לאתר את קבריהם של ילדיהם המנוחים, הינם הבסיס לתביעה זו, בה מבקשים התובעים לחייב את הנתבעת, שהיא הממונה הבלעדית על הקבורה, הרישום והתפעול של בית העלמין, בפיצוי בגין עגמת הנפש והסבל שהינם מנת חלקם של התובעים מאז התגלתה להם עובדה זו.

2. בין הצדדים לא התגלעו מחלוקות מהותיות כאשר לעובדות שבבסיס התביעה. אמנם קיימת מחלוקת בשאלה האם נקבר בחלקת הקבר שבה נקבר הבן שלמה ז"ל, אדם אחר, טענה המוכחשת על ידי הנתבעת, אולם לא מצאתי כי מדובר בעובדה מהותית, שכן בסופו של יום אין מחלוקת כי על אף כל הניסיונות שנעשו, לא אותרו קבריהם של ילדי התובעים והנתבעת למעשה מודה כי אין כל אפשרות מעשית לאתרם.

בית משפט השלום בקריות

ת"א 8865-08-08 נ' [REDACTED]

3. הנתבעת העלתה שלוש טענות עיקריות כנגד חיובו בפיצוי התובעים.

1
2
3 הראשונה, טענת התיישנות, שכן לטענתה, בחלוף למעלה מ- 30 שנה מאז נקברו הילדים ועד
4 להגשת תביעה זו, חלפה זה מכבר תקופת ההתיישנות ולא חלה בעניין הנוראת סעיף 8 לחוק
5 ההתיישנות, תשי"ח – 1958 (להלן: "חוק ההתיישנות"). לטעמה, העובדה כי הקברים לא נמצאו
6 "נעלמה" מן התובעים, כלשון סעיף 8 הנ"ל, באשמתם של התובעים שלא הקימו מצבות על קברי
7 הילדים וגילו חוסר עניין ואדישות בנוגע למצב הקברים במשך שנים ארוכות בכך שנמנעו מלפקוד
8 את קברי הילדים ומשכך, אין מקום להחיל בעניינים את סעיף 8.

9
10 לחילופין וככל שלא חלה ההתיישנות, חל שיהוי משמעותי אשר אף בו יש להביא לדחיית התביעה
11 וכי התנהגותם של התובעים במהלך השנים הארוכות, כמו גם העיתוי בו בחרו להגיש תביעתם זו,
12 רק לאחר שהגיע לאוזניהם עניינה של פרשת שמעילוב, מקימה מצג ברור של ויתור ומחילה
13 מצידם על כל טענה ביחס להיעלמות קברי ילדיהם.

14
15 השנייה נוגעת לאחריות הנתבעת, הטוענת כי פעלה כפי שמועצה דתית סבירה היתה פועלת ואם
16 נגרמו לתובעים נזקים, אשר לא הובאו לגביהם כל תימוכין, הרי שמדובר בנזק שמועצה דתית
17 סבירה לא היתה יכולה לצפות מראש או למונעו אף בזהירות ראויה.

18
19 השלישית בה נטען לקיומו של אשם תורם בשיעור של 100% מצד התובעים באי הקמת מצבה
20 והזנחת הקברים במשך למעלה מ- 30 שנה, שכן אילולא נזנחו הקברים והיו מתוחזקים באופן
21 שגרתי, הנזק היה נמנע.

22
23 שאלת התיישנות /או שיהוי;

24 4. אני סבורה שדין טענת הנתבעת בדבר התיישנות או שיהוי בהגשת התביעה, להידחות ואף
25 מסכימה אני עם טענת התובעים כי מדובר בטענות מקוממות.

26
27 בהעדר מחלוקת באשר לאחריותה של הנתבעת לרישום וניהול בית העלמין, לא יכולה זו להיבנות
28 מן העובדה שהתובעים גילו את עובדת העלמות הקברים רק בחלוף למעלה מ-30 שנה ממועד
29 קבורתם. קבורת המתים מטרחה, בין היתר, להנציח את זכרו של המת לעולמים ולפיכך אחת
30 המטרות המרכזיות של הסדרת הקבורה, הינה לאפשר לבני המשפחה לאתר את מקום קבורת
31 יקיריהם. משהאחריות הבלעדית לניהול הקבורה נמסרה לנתבעת, חובתה היא להבטיח כי
32 אפשרות זו תתקיים לבני המשפחה גם בחלוף שנים ארוכות ממועד הקבורה, וללא כל קשר
33 להתנהגות בני המשפחה.

34

בית משפט השלום בקריות

ת"א 8865-08-08 נ"י המועצה הדתית

- 1 צודק ב"כ התובעים בטענתו כי טענת הנתבעת שיש מקום לייחס לתובעים ידיעה קונסטרוקטיבית
2 בדבר היעלמות הקברים (שכן נטען כי "היו אמורים לדעת" כלשון סעיף 8 לחוק ההתיישנות),
3 הינה חסרת בסיס, שכן אינני סבורה כי בטשאים של שכול ואבלות יש מקום לקביעת סטנדרט
4 התנהגות של בני המשפחה, אשר סטיה ממנה תיחשב כהתנהגות בלתי סבירה.
5
- 6 5. התובעים הצהירו בתצהירם כי הקימו מצבות על קברי ילדיהם וכי בסמוך לאחר פטירת ילדיהם
7 הפעוטים פקדו את קבריהם במשך מספר שנים, אולם בשלב מסוים החליטו להפסיק לפקוד את
8 הקברים ולהתרכז בילד ילדיהם החיים, בניסיון להתגבר על הסבל הכרוך בהמשך פקידת הקברים.
9
- 10 על אף שבודת היהודית קיימת חשיבות לפקידת הקבר (ראה המובאות בפרשת שמעילוב), אינני
11 סבורה כי בחירת התובעים שלא לפקוד את קברי ילדיהם במשך שנים ארוכות יכולה להיות
12 מוכתרת כבותרת של סטיה מהתנהגות של הורים שכולים "סבירים", אשר יש לוקוף את
13 תוצאותיה כנגדם, גם לא בחקשר של התיישנות או שיהוי.
14
- 15 בחירתם של התובעים להתמודד באופן כזה עם השכול, הינה בחירה אחת מבין קשת של
16 אפשרויות. כל אדם, בין אם יהודי ובין אם בן דת אחרת, בין אם דתי יותר או פחות, מוצא את
17 דרכיו האישיות להתמודד עם השכול, ואסור כי התנהגות כזו או אחרת (כל עוד איננה פלילית או
18 מנוגעת באדם אחר) תישפט בהסתכלות אוביקטיבית, לכאורה.
19
- 20 6. אני סבורה כי מקרה כגון זה, בו הרשלנות מצד הנתבעת, שהיא בעלת סמכות בלעדית לטפל
21 בענייני הקבורה של יהודים, הינה רשלנות חמורה (כפי שפורט בפרשת שמעילוב וקביעות השופטת
22 זגן שם מקובלות עלי בהחלט), יש לפרש את הוראות ההתיישנות על דרך הצמצום, דרך שאומצה
23 על ידי ביחמ"ש העליון בעשור האחרון בין היתר לאור עליית קרנה של זכות הגישה לערכאות
24 (ע"א 10591/06 יפוח נ"י מפעלי תובלה ואחי' (12.7.10)).
25
- 26 7. גם באם טעיתי במסקנתי זו, וימצא הסובר כי יש לקבוע שהתנהגות התובעים חורגת מקנה מידה
27 של הורים שכולים "סבירים" הרי שאני סבורה כי יש בסיס לטענת התובעים שחוסר היכולת
28 לאתר את מיקום הקברים הינה מחזל מתמשך, מאחר ובכל יום שחולף הנתבעת אינה מצליחה
29 לאתר את חלקת הקבר ומשכך, בכל יום קמה עילת תביעה חדשה לתובעים וזאת בהיקש מהנפסק
30 בע.א. אלנקווה נ"י הועדה המקומית לתכנון ובניה (22.6.08).
31
- 32 אפשרות אחרת לבחון את העניין הינה בשאלת הנזק. הנזק לתובעים נגרם רק מרגע שידעו אודות
33 היעלמות הקברים, ומאחר ובעולות הרשלנות "הנזק" הינו אחד ממרכיבי העילה, הרי שעילת
34 התביעה נולדה אך ורק בשנת 2005 עם גילוי עובדת היעלמות הקברים.
35

בית משפט השלום בקריות

ת"א 8865-08-08 נ' המועצה הדתית

בכל מקרה, דין טענות ההתיישנות או השיהוי להידחות.

1

2

3

שאלת אחריות הנתבעת

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

8. לאור פסק דינה של כבי השופטת דגן בפרשת שמעילוב, אינני רואה צורך כלל לחזור ולדון בשאלת האחריות של הנתבעת והפרת חובת הזהירות המוטלת עליה, לשמור את נתוני מיקום הקבר ושם הנפטר באופן המאפשר את איתור הקבר בכל עת ועת. כפי שסברה כבי השופטת דגן, גם אני סבורה, כי בין אם הוקמה מצבה על ידי משפחת הנפטר ובין אם לאו, בין אם בני המשפחה פוקדים את הקבר ובין אם לאו, אין בכך כדי לפטור את הנתבעת מחובתה זו. ככל שנכונה טענת התובעים, כי אכן הקימו מצבות על הקברים, הרי שמחזליה של הנתבעת מתעצמים ללא שיעור.

אוסף בשולי הדברים כי צר לי שהנתבעת חוזרת על טענותיה בשאלת אחריותה המלאה להיעלמות הקברים וראוי היה, במיוחד לאחר מתן פסק הדין בפרשת שמעילוב, כי לא היתה מועלית עוד טענה זו.

הערכת הנזק והפיצוי הראוי

9. הטענה המשמעותית היחידה שמצאתי בטיעוני הנתבעת, הינה באשר להערכת הנזק שנגרם לתובעים כתוצאה מהיעלמות הקברים וזאת תוך השוואה לפסיקה שונה שניתנה ביחס למחדלים אחרים של מועצות דתיות וכן לפסיקה בפרשת שמעילוב.

טענתה של הנתבעת, כי העובדה שהתובעים "נזכרו" בקברי ילדיהם רק לאחר חשיפת פרשת שמעילוב, דבר שיש בו להעיד על מידת העניין של התובעים בקברים ומכאן על הערכת עגמות הנפש וחסבל הנובעים מגילוי עובדות היעלמות הקברים, הינה טענה שעל אף הקושי הרב שבהעלאתה יש בה מן הטעם. בהקשר זה דומה פרשה זו במידה מסוימת לפרשת שמעילוב, שם גם כן נמנעו התובעים במשך שנים לפקוד את הקברים, עד אשר הגיעה בתם הנוספת לגיל מצווה ואז החליטו לפקוד את הקבר וגילו את עובדת ההיעלמות.

במקרה שבפני, הסיבה שהביאה לגילוי היעלמות הקברים, הינה אך ורק גילוי פרשת שמעילוב, שכן לא ברור אם בכלל, ומתי, היה בדעת התובעים לפקוד את קברי ילדיהם. אין בכך להמעיט מעגמת הנפש, חסבל ואף הזעזוע, שבוודאי חוו התובעים עם גילוי העובדה הסועזת כי הקברים נעלמו ולא ניתן עוד לאתרם, עגמת נפש וסבל שילוו אותם ממועד הגילוי ועד לאחרית ימיהם, אולם יש בה לחשפיע על אופן הערכת הפיצוי הראוי.

10. אולי אין עוד צורך לחזור ולומר עד כמה קשה מלאכת השופט בבואו לפסוק פיצוי בגין כאב וסבל, כפי שתיאר זאת בלשונו כבי השופט רובינשטיין בע"א 4022/08, 6028 מרים אנגבה ואח' ג' ד.י.ש חברה בע"מ ואח' (21.10.10):

בית משפט השלום בקריות

ת"א 8865-08-08 נ' המועצה הדתית

1 "כפי שנודמן לי לכתוב בע"א 9656/03 עזבון מרציאנו נ' זינגר [פורסם בנבו] (פיסקה
2 ל"א):

3 "גם המשפט העברי הכיר בכאב וסבל, אף ששומת הנזק קשה היא
4 אף לשיטתו (ראו רמב"ם, נזיקין חובל ומזיק ז, ט'; ד"ר ז' ורהפטיג,
5 "שומת הנזק כיצד", מגל ג' (תשי"מ), 7-11; ש' אלבס, פשר דיני
6 הניזקין בתלמוד 90). נביא דברים בלשון ההלכה (רמב"ם,
7 נזיקין, הלכות חובל ומזיק, ב' ט' י"ז):

8
9 "נט) כמה הוא הצער, הכל הוא לפי הניזק יש אדם
10 שהוא רך וענוג מאוד ובעל ממון הרבה, ואילו נתנו לו
11 ממון הרבה לא היה מצטער מעט (נכון לשאת ולוא צער
12 מועט - א"ר). ויש אדם שהוא עמלן וחזק ועני ומפני זוז
13 אחד מצטער צער הרבה. ועל פי הדברים האלה אומדין
14 ופוסקין הצער.

15
16 (ו) כיצד משערין הצער, כמקום שחיסרו אבר, הרי
17 שקטעו ידו או אצבעו אומדים כמה אדם כזה רוצה ליתן
18 בין לקטוע לו אבר זה בסיף או לקטוע אותו בסם אם
19 גזר עליו המלך לקטוע ידו או רגלו, ואומדין כמה יש בין
20 זה לזה ומשלם המזיק..!

21
22 עינינו הראות כי הסבל נמדד באופן אינדיבידואלי, בכל מקרה
23 לגופו, אך הוא הוכר מימים קדומים כבר פיצוי".

24
25
26 ראו גם ע"א 1249/04 רבאח אדהם נ' רבאח רביע [פורסם בנבו], פיסקה ח', וכן
27 האסמכתאות שם לענין האומדנא ככלי לפסיקת נזק; עוד ראו ד"ר י' סיני והרב י' שרעבי
28 "פסיקת פיצויים נזיקים על פי 'אומדנא דדיינא'" בתוך י' סיני יישום המשפט העברי
29 בבתי המשפט בישראל (התשס"ט-2009), 210 ואילך; חוות דעתי בדנ"א 4693/05 כרמל
30 נ' עדן מלול, פסקאות ז'-י"ד; ת"א (ירושלים) 799/94 שירזני נ' יורים [פורסם בנבו],
31 פיסקה ט"ו(8); הרב אחיקם קשת "כללי הספיקות" בתוך קובץ יסודות וחקירות א'
32 (מה' ב', תשס"ה), 15 ואילך; חוות דעתם של הרב עו"ד יחזן אונגר וד"ר יובל סיני, "דרך
33 חישוב הפיצויים על ראש נזק של כאב וסבל", המרכז ליישומי משפט עברי (ישמ"ע).
34 המכללה האקדמית נתניה (י"ד אב תשי"ע - 25.7.10)."

35
36 11. הקושי אף גדול הוא שבעתיים במקרה דגן בין היתר בשל נדירות המקרים (וטוב שכך) ובשל
37 העובדה כי הפגיעה בכבוד המת סווגה כבר על ידי בתי המשפט כפגיעה בזכות יסוד של בני
38 המשפחה וראה לעניין זה את דברי כב' השופטת דגן, בסעיף 14 בפסק הדין בפרשת שמעילוב.

39
40 יש לקחת בחשבון מצד אחד את הסבל ועגמת הנפש הכרוכים בידעת התובעים כי לא יוכלו לפקוד
41 את קברי ילדיהם, ותחושה אשר תלווה אותם עד סוף ימיהם ואשר קשה לאמוד את מידת הסבל

בית משפט השלום בקריות

ת"א 8865-08-08 נ' המועצה הדתית

- 1 הכרוך בה, ומנגד, את העובדה, כי במהלך שנים כה ארוכות בחרו שלא לפקוד את הקברים ולא
2 ניתן כיום להעריך מתי היו הפצים לעשות כן.
3
- 4 12. התובעים הפנו אותי לפסיקה שניתנה על דרך הפשרה (ת.א. וקריות) 4104/01 בן גיגי נ' המועצה
5 הדתית עכו והערעור שנתקבל בחלקו (ע.א. (מחוזי חיפה) 2871/02 המועצה הדתית עכו נ' בן גיגי
6 (9.10.03)) העוסקת במקרה שבו הנתבעת נמצאה אחראית לטעות שאירעה בהקצאת חלקת קבר
7 שנרכשה על ידי המנוחה עוד בחייה ולאחר מותה התברר כי בחלקה זו כבר נקבר אדם אחר.
8 הנתבעת חויבה בפיצוי בסך של 40,000 ₪ לבנותיה של המנוחה.
9
- 10 התובעים טוענים, כי בהתחשב בפסק הדין הזה ובסכום הפיצוי שנפסק בפרשת שמעילוב ולאור
11 העובדה, כי במקרה דנן מדובר בשני קברים של ילדיהם, דבר שיש בו להעצים את סבלם, יש
12 לפסוק להם פיצוי בסך של 1,000,000 ₪, כפי שנתבע על ידם.
13
- 14 לעומת זאת, מפנה הנתבעת לפסיקה אחרת, אשר בה נפסקו פיצויים בגין מחדלים שונים של
15 מועצות דתיות בעת קבורה (כגון מקרה בו בעת הבאת מנוחה לקבורה התברר כי הבור שהוכן על
16 ידי הנתבעת מלא על גדותיו במי ביוב או מקרה אחר שבו גופת מנוחה הובאה למשרדי העירייה
17 והונחה על שולחנו של ראש העיר לשם הפגנה) בסך שנע בין 30,000 ₪ ל- 50,000 ₪ ויש לראות
18 במקרים אלו, שאינם נופלים בחומרתם מעניינים של התובעים, קנה מידה בפסיקת הפיצויים.
19
- 20 13. לאחר שקלא וטריא ועיון במלוא פסקי הדין אליהם הפנו הצדדים ובטיעוניהם וכן בהתחשב
21 במכלול נסיבות הענין והשיקולים אשר פורטו לעיל, לרבות חומרת ההתרשלות מצידה של
22 הנתבעת, אני סבורה כי הפיצוי הראוי במקרה זה עומד על הסך של 150,000 ₪.
23
- 24 אינני מוצאת לנכון לייחס כל אשם תורם לתובעים, שכן בחירתם שלא לפקוד את קברי ילדיהם
25 במשך שנים ארוכות אינה מהווה הזנחה מצידם, כטענת הנתבעת, וכפי שפירטתי לעיל אינני
26 מוצאת מקום לזקוף לחובתם תוצאות בחירה זו.
27
- 28 אשר על כן, אני מקבלת את התביעה ומחייבת את הנתבעת לשלם לתובעים סך של 150,000 ₪ בצירוף
29 הוצאות משפט בסך של 5,000 ₪ (סכום ההוצאות חושב תוך התחשבות בפער שבין הסכום שנתבע
30 אשר אינו עומד בשום יחס לפסיקת בתי המשפט בכל תחום שהוא לבין הסכום שנפסק בסופו של יום)
31 וכן תישא הנתבעת בשכ"ט עו"ד בסך כולל של 12,000 ₪.
32
- 33 ניתן היום, כ' סיון תשע"א, 22 יוני 2011, בהעדר הצדדים.

בית משפט השלום בקריות

ת"א 8865-08-08 / נ' המועצה לביטחון ובריאות הציבור

ב

- 1 פנינה לוקיץ, שופטת
- 2